

TÜSİAD

**Üçüncü Beş Yıllık Planın
İlk üç yılının değerlendirilmesi
ve
1975 yılı Programı Uygulaması**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

338.956

TÜS

1976

C.2.

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK PLANIN İLK ÜÇ YILININ
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE
1975 YILI PROGRAMI UYGULAMASI

İSTANBUL

OCAK 1976

(YAYIN NO: TUSİAD - T/76.1.34)

Cumhuriyet cad. Dörtler Apt. No. 18/2 Elmadağ - İstanbul, Tel. : 46 24 12

TUSİAD LIBRARY

ÇALIŞMA HAKKINDA AÇIKLAMA

1976 Yılı Programı ve 1976 yılı Bütçesi ile ilgili olarak TOSİAD'da yapılan çalışmalar iki ayrı yayın halinde sunulmaktadır:

1. ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK PLANIN İLK ÜÇ YILININ DEĞERLENDİRİLMESİ ve 1975 YILI PROGRAMI UYGULAMASI
2. 1976 YILI PROGRAMI ve 1976 YILI BÜTÇESİ ÜZERİNE GÖRÜŞLER-ÖNERİLER

Bu yayında Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının ilk üç yılının genel bir değerlendirilmesi yapılmakta, 1976 Yılı Programı ve Bütçesinin uygulanma sonuçlarına ilişkin bilgiler verilmektedir.

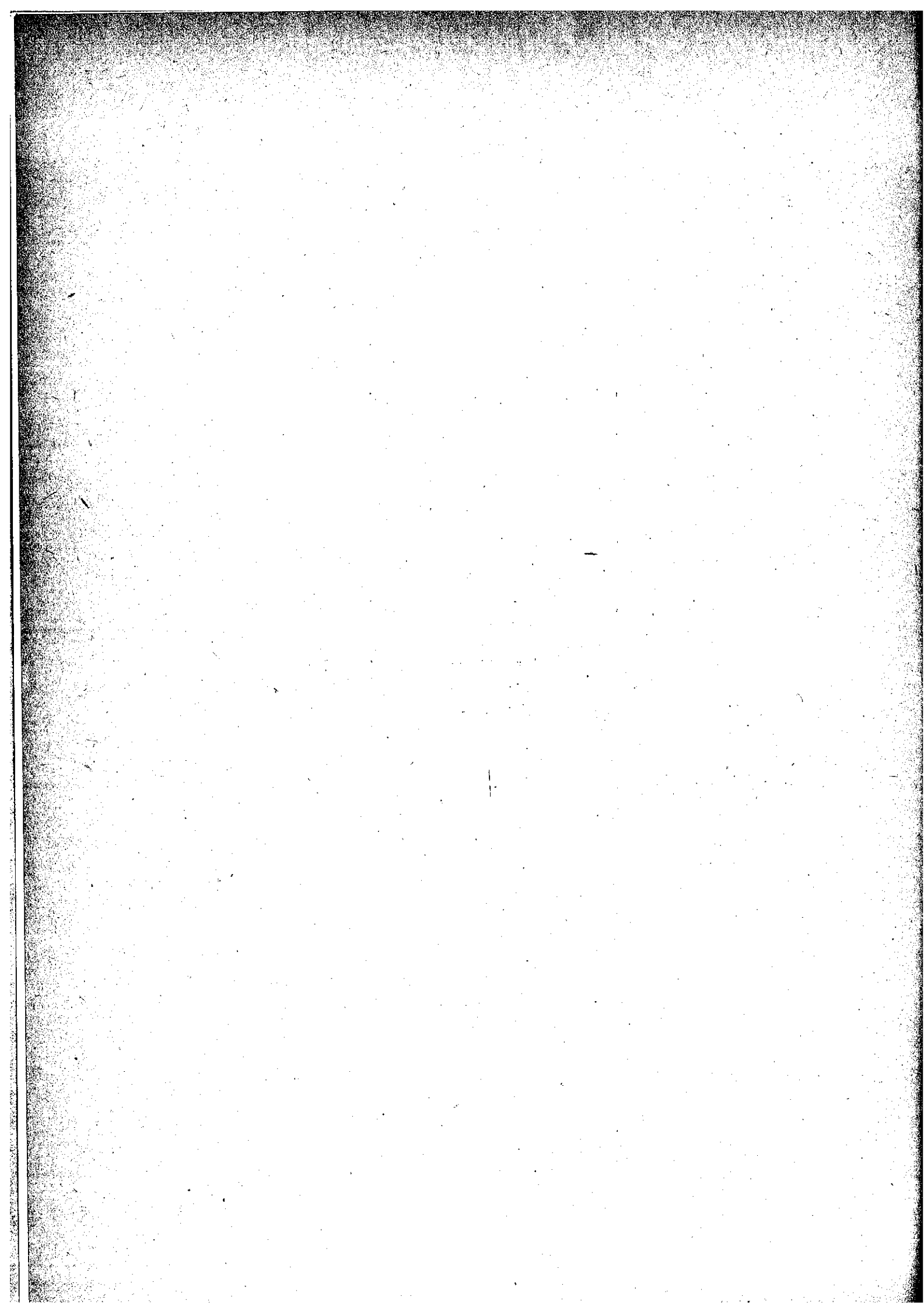
Plan dönemlerinde "planın revize edilmesi" gereğinden devamlı olarak söz edilir. Bu konular Üçüncü Plan döneminde de bolca tartışılmıştır.

Türk ekonomisinin dinamik ekonomik ve sosyal yapısındaki değişmeler karşısında Üçüncü Beş Yıllık Plan çalışmaları sırasında tespit edilen büyüklüklerin geçersiz olması bu tartışmalara neden olmaktadır. Plan döneminin sonuna yaklaşması karşısında bir revizyon çalışmasının pek etkili olmayacağı söylenebilir. Fakat gözden kaçan çok önemli başka noktalar vardır. Dördüncü Plan hazırlıklarında gecikilmektedir. Beşer yıllık kalkınma planındaki büyüklükler bir yana, yıllık programlardaki büyüklükler bile daha programlar Resmi Gazete'de yayınlanmadan değişme durumunda kalmaktadır.

Bu açıdan Plan ve Program uygulamalarının değerlendirilmesinde Plan ve Programlardaki rakamlarla uygulamanın karşılaştırılması yerine, yıllar itibarıyla gelişmeleri kendi içerlerinde değerlendirmenin daha yararlı olduğu görülmektedir.

BÖLÜM I

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK PLAN'IN İLK ÜÇ YILININ DEĞERLENDİRİLMESİ

OÇONCO BEŞ YILLIK PLANIN İLK OÇ YILININ
DEĞERLENDİRİLMESİ
VE
1975 YILI PROGRAMI UYGULAMASI

İ Ç İ N D E K İ L E R

BÖLÖM I

OÇONCO BEŞ YILLIK PLAN'IN İLK OÇ YILININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

Genel Açıklamalar	1
Oçüncü Beş Yıllık Planda Kalkınma Hızı Göstergeleri	1
Büyüme Hızı	2
Yapısal Değişme	4
Gelir Hedefleri ve Gerçekleşmeler	5
Tasarruflar	8
Yatırımlar	9
Tüketim Harcamaları	14

BÖLÖM II

1975 YILI PROGRAMININ VE UYGULAMASININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

Genel Açıklamalar	19
Büyüme ve Yapısal Değişme	19
Kaynaklar/Harcamalar Dengesi	20
Yatırımlar	20
Tüketim Harcamaları	24
Tasarruflar	25
Fiyatlar	26

BÖLÜM I

ÜÇÜNCÜ BEŞ YILLIK PLAN'IN İLK ÜÇ YILININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Genel Açıklamalar

1. Üçüncü Plân, 1972 yılı esas alınarak hazırlanmıştır; ancak, plânın hazırlık çalışmaları sırasında tahmin edilen 1972 yılı büyüklükleri ile, daha sonra gerçekleşen değerler arasında önemli farklılıklar meydana gelmiştir.
2. Bu farklılık, büyük ölçüde Millî Gelir serilerinin (DİE serisi ile DPT serisinin) tek bir seriye dönüştürülmesinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan 1973-1975 dönemi uygulama sonuçlarının değerlendirilmesinde; Üçüncü Plânın 1972 yılı için esas alınan tahminleri değil; 1972 yılı gerçekleştirmeleri esas alınmıştır. Bu duruma göre, Plânın mutlak ve oransal hedeflerinin değerleri, 1972 gerçekleşmesine göre yeniden belirlenmiş ve karşılaştırma bu yeni değerlere göre yapılmıştır.
3. Üç yıllık plan dönemi sonuçlarının değerlendirilmesinde yöntem olarak, Üçüncü Plânın öngördüğü "Kalkınma Hızı Göstergeleri" esas alınmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Plânda Kalkınma Hızı Göstergeleri

4. Kalkınma çabalarımızın değerlendirilmesinde, sadece, gelir düzeyindeki değişimleri almak, kalkınmayı tek boyut etrafında yorumlamak sonucunu yaratmakta olduğundan, Üçüncü Plân, ilk defa yeni bir kalkınma kavramı getirmiş ve kalkınmanın göstergelerini; gelişmiş ülkelerin sanayi toplumu yapısının ekonomik yönünü yansıtan ölçülere dayandırmıştır.
5. Üçüncü Plânın İlk Üç Yıllık Uygulama Sonuçlarına (1973-1975 dönemi) göre Plânda öngörülen kalkınma hızı göstergelerinin mukayesesi (Tablo 1)'de verilmiştir.

Tablo 1 : Kalkınma Hızı Göstergeleri ve Üç Yıllık Uygulama Sonuçları (1973-1975)

Kalkınma Göstergeleri	Plân Hedefi	Üç Yıllık Gerçekleşme	(Yüzde Olarak)
			Fark
1. GSMH	7,9	6,8	- 1,3
2. GSYİH	7,5	7,1	- 0,4
3. Sanayi Geliri/GSYİH	26,8	20,8	- 6,0
4. Sanayi Yatırımları / Toplam Yatırımlar	45,4	40,1	5,3
5. Sanayi İhracatı / Toplam İhracat	5,1	1,4	- 3,7

Büyüme Hızı

6. Üçüncü Plan döneminin ilk üç yılda büyüme hızını oluşturan iki önemli etken (1) Tarım Sektörü, ve (2) Dış Alem gelirleridir.
7. İlk üç yıllık uygulama dönemi sonuçlarına göre, sektörel katma değer artış hızları (Tablo 2)'de verilmektedir. Temel sektörler itibariyle hem tarım, hem de Sanayi sektöründe, planda öngörülen büyüme hızlarına ulaşamamış, buna karşılık hizmetler sektöründe plân hedefi aşılmıştır.
8. İlk üç yıllık dönem sonuçlarının tek tek tetkikinde ise, ulaşılan büyüme hızlarını Tarım Sektörü ile Dış Alem Gelirlerindeki gelişmelerin etkilediği görülmektedir. 1973 yılında tarım sektörü, planlı dönemde ilk defa % 10,5 gibi çok yüksek oranda bir geri kalma göstermiş, buna karşılık dış alem gelirleri % 36,6 gibi yüksek bir oranda artarak büyüme hızının % 5,5 düzeyinde gerçekleşmesini etkilemiştir.

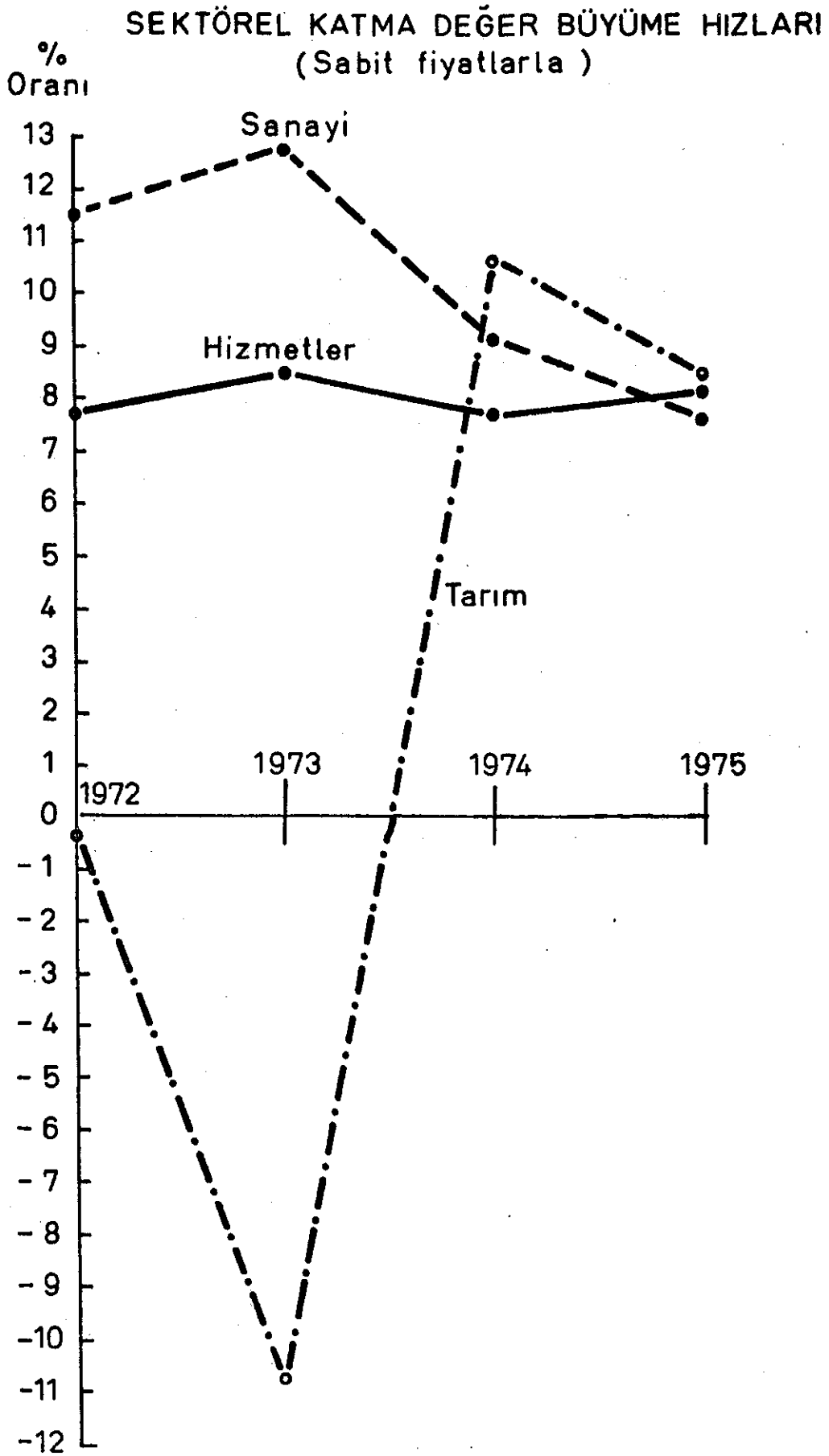
Tablo 2 : Üçüncü Plan Döneminde Katma Değer Büyüme Hızları
(1973-1975)

(Sabit Faktör
Fiyatları ile)

SEKTÖRLER	Ortalama Plan Hedefi	Üç Yıllık Ortalama	1973 Gerçekleşen	1974 Gerçekleşen	1975 Gerçekleşen
1. Tarım	3,7	2,9	- 10,5	10,7	8,5
2. Sanayi	11,2	9,8	12,8	9,1	7,6
3. Hizmetler	7,7	8,2	8,5	7,8	8,3
4. GSYİH(F.F.)	7,5	6,9	3,9	8,8	8,2
5. Dış Alem Geliri	3,3	- 0,6	36,6	- 20,8	- 17,6
6. GSMH	7,9	6,8	5,5	7,4	7,4

Kaynak : Milli Gelir 1975 Temmuz Tahmin ve ÖBYP.

9. 1974 ve 1975 yıllarında ise durum tamamen ters bir gelişme göstermiş Tarım Sektöründe; ortalama plan hedefinin (%3,7) yaklaşık üç katına varan büyüme hızlarına ulaşılırken, dış alem gelirlerinde gözlenen ve son 10 yılda ilk defa karşılaşılan önemli düzeylerdeki düşmeler sonucu, büyüme hızlarına ulaşamamıştır.
10. Tarım Sektörünün büyük ölçüde kontrol dışı ve dengesiz gelişme göstermesine karşılık, plân hedefinin altında kalması; hizmetler sektörünün ise, plan hedeflerini aşan ölçekte gelişme göstermesine rağmen, yıllık programlarla öngörülen katma değer büyüme hedefleri gerçekleştirilememiştir.

Şekil. 1

Yapısal Değişme

11. Sektörler itibariyle öngörülen plan hedeflerine ulaşılama-
masının sonucu olarak, ekonomide amaçlanan Yapısal Değişme
gerçekleştirilememiştir.
12. Planda öngörülen yapısal değişimin sağlanabilmesi bakımın-
dan, sanayi sektörünün en hızlı büyüyen sektör olması kabul
edilmiş ve sektörel katma değer artış hızları itibariyle
öncelik sanayi sektörüne verilmiştir (Tablo 2, Ortalama
Plân Hedefi kolonu). Bu gelişmenin doğal sonucu olarak sa-
nayi gelirlerinin GSMH içindeki payının plân dönemi itiba-
riyle giderek büyümesi öngörülmüştür.
13. Yapısal değişimin Üçüncü Plan dönemine isabet eden kısmı-
nın gerçekleştirilmesi için sanayi sektörünün GSYİH'ya mar-
jinal gelir katkısının yüzde 36,3; tarım sektörünün GSYİH'ya
marjinal gelir katkısının ise yüzde 12,8 olması programlan-
mış buna karşılık gerçekleştirmeler sırasıyla, sanayi sektörü
için yüzde 31 ve tarım sektörü için yüzde 9 dolayında kal-
mıştır. Sanayi sektörü alt bölümleri ve hizmetler itibariyle
gelişmeleri de yansıtan marjinal gelir katkıları (Tablo 3)'de
verilmektedir.

Tablo 3 : Üçüncü Plânın Üç Yıllık Uygulamasında
Sektörlerin GSYİH'ya Marjinal Katkıları
(1971 Fiyatlarıyla)
(% Olarak)

Sektörler	Planlanan Marjinal Artışlar		Gerçekleşen Marjinal Artışlar		Gerçekleşme Oranı
	Mutlak	%Payı	Mutlak	%Payı	
1. Tarım	9.253	12,8	3.678	9,2	39,7
2. Sanayi	26.228	36,3	12.437	31,3	47,4
- Madencilik	2.681	3,7	1.178	3,0	43,9
- İmalat	21.755	30,1	10.308	25,9	47,4
- Enerji	1.792	2,5	951	2,4	53,1
3. Hizmetler	36.767	50,9	23.677	59,5	64,4
4. GSYİH (F.F.)	72.248	100,0	39.792	100,0	55,1
5. GSMH	88.303	122,2	44.996	113,1	51,0

Kaynak : 1975 Temmuz Milli Gelir serisi ve ÖBYP Tablo 101.

14. (Tablo 3)'de verilen değerlerin ve oransal gelişmelerin izlenme-
sinden ortaya çıkan sonuçlar; ilk üç yıllık dönemde, plân he-
deflerinin ancak yarısına ulaşıldığını göstermektedir. Planda
öngörülen ve GSYİH'da varılmak istenen büyüklüğe Hizmetler
Sektöründeki gelişme ile ulaşılabilmiştir. Hizmetler Sektö-
rünün üç yıllık marjinal katkısı planlanan büyüklüğün yüzde
64,4'üne ulaşırken Tarım Sektörü, yüzde 39,7, sanayi sektörü
yüzde 47,4 düzeyinde kalmıştır.

Gelir Hedefleri ve Gerçekleşmeler

15. Üçüncü plan dönemi için tespit edilen hedefler bakımından en önemli geri kalma, kamu gelirlerinde olmuştur.
16. Kamu gelirlerinde öngörülen hedeflere ulaşamaması, bir yanda en büyük yatırım sorumluluğu yüklenen kamu kesiminin hedef alınan tasarruflara ulaşmasını engellemiş; öte yanda kamu yatırımlarının yıllar itibariyle giderek artan oranlarda sağlıklı olmayan kaynaklarla finanse edilmesini gerektirmiştir. Üç yıllık plan uygulamasında, kamu gelirlerindeki geri kalmalar, çözümü en güç sorun olarak belirmiştir.
17. Kamu gelirleri, plan hedeflerine göre, (sabit fiyatlarla) 1973 yılında yüzde 7.5, 1974 yılında yüzde 21.3 ve 1975 yılında yüzde 23.1 düzeyinde geri kalmıştır.
18. Toplam kamu gelirlerinde, üç yıllık uygulama dönemi olarak sabit fiyatla 34 milyar 827 milyon lira düzeyinde geri kalma olduğu tespit edilmiştir.
19. Bu düzeydeki geri kalmanın, 29 milyar 212 milyon lirası vergi gelirlerinden ileri gelmektedir. Vergi gelirlerindeki geri kalmanın 8 milyar 338 milyon lirası vasıtasız vergilerden ve 20 milyar 392 milyon lirası vasıtalı vergi gurubundan doğmuştur.
20. Kamu gelirlerinde izlenen geri kalmanın öneminin isabetli biçimde değerlendirilebilmesi, vergi gelirlerindeki geri kalmaların cari fiyatlarla karşılaştırılmasını zorunlu kılmaktadır.
21. Kamu gelir hedefleri cari fiyatlara dönüştürülerek gerçekleştirilmelerle mukayese edildiği zaman, üç yıllık uygulama döneminde yaklaşık 67 milyar liralık geri kalma olduğu görülmektedir.
22. Bu geri kalma içinde en büyük kısım vergi gelirlerinden ve faktör gelirlerinden ileri gelmektedir. (Tablo 4)'de Kamu Gelirlerinde gözlenen geri kalmalar 1971 yılı fiyatları ile verilmiş; (Tablo 5)'de ise bu geri kalmaların cari fiyatları ile ifade edilen değerleri gösterilmiştir.
23. Vergi Gelirlerinde ilk üç yıllık uygulama döneminde, Cari fiyatlarla toplam 55 milyar liralık geri kalma vardır. Vasıtasız vergilerdeki geri kalma 15 milyar 754 milyon, vasıtalı vergilerdeki geri kalma 38 milyar 302 milyon ve servet vergilerindeki geri kalma 902 milyon lira düzeyinde olmuştur. Faktör gelirleri ve sosyal fonlardaki geri kalmalar ise 20 milyon liradır.

(1971 Fiyatlarıyla)
(Milyon TL.)

Tablo 4 : Kamu Gelirleri Hedef ve Gerçekleşmeleri

Gelirler	1 9 7 3			1 9 7 4			1 9 7 5			1973 + 1974 + 1975		
	Gerçek- leşme			Gerçek- leşme			Gerçek- leşme			Gerçek- leşme		
	Plan	Oranı	(1)	Plan	Oranı	(2)	Plan	Oranı	(3)	Plan	Oranı	(4)
1. Vergiler	44.455	39.191	88,16	49.030	37.303	76,08	54.950	42.748	77,79	148.435	119.242	80,33
- Vasıtasız Vergiler	18.340	17.006	92,73	20.680	17.078	82,58	23.220	19.818	85,35	62.240	53.902	86,60
- Vasıtalı Vergiler	24.740	20.797	84,06	26.800	18.913	70,57	30.030	21.468	71,49	81.570	61.178	75,00
- Servet Vergisi ve diğer Vergiler	1.375	1.388	100,95	1.550	1.312	84,65	1.700	1.462	86,00	4.625	4.162	89,99
2. Vergi Dışı Normal Gelirler	2.500	6.179	247,16	2.624	3.857	146,99	2.892	3.303	114,42	8.016	13.345	166,48
3. Faktör Gelirleri ve Sosyal Fonlar	11.245	8.544	75,98	13.865	10.508	75,79	14.908	10.003	67,10	40.018	29.055	72,60
Gelirler Toplamı	58.200	53.914	92,64	65.519	51.668	78,86	72.750	56.060	77,06	196.469	161.642	82,27

Tablo 5 : Kamu Gelirlerinde Geri Kalmalar

Kamu Gelirleri	Sabit Fiyatlarla (Geri Kalmalar (Mutlak Değer))				Cari Fiyatlarla (Geri Kalmalar (Mutlak Değer))			
	1973	1974	1975	Toplam	1973	1974	1975	Toplam
I. VERGİLER	-5.264	-11.727	-12.202	-29.193	-7.450	-21.397	-26.126	-54.973
a) Vasıtasız	-1.334	-3.602	-3.402	-8.338	-1.888	-6.572	-7.284	-15.744
b) Vasıtalı	-3.943	-7.887	-8.562	-20.392	-5.580	-14.390	-18.332	-38.302
c) Servet	-13	-238	-238	-463	+18	-435	-510	-927
II. VERGİ DIŞI GELİRLER	+3.679	+1.233	+417	+5.329	+5.206	+2.250	+893	+8.349
III. FAKTÖR GELİRLERİ VE SOSYAL FONLAR	-2.701	-3.357	-4.905	-10.963	-3.823	-6.125	-10.502	-20.450
TOPLAM GELİRLER	-4.286	-13.851	-16.690	-34.827	-6.067	-25.272	-35.735	-67.074

Kaynak : 1976 Yılı Programı ve 1976 Bütçe Gerekçesinde yer alan değerlere göre TOSİAD tarafından hesaplanmıştır.

Tasarruflar

24. Üçüncü Plân döneminde karşılaşılan bir diğer önemli sorun, tasarruflarda görülen geri kalmalardır. Tasarruflarda gözlenen geri kalmalar büyük ölçüde kamu gelirlerine istenilen ölçüde ulaşamamanın sonucudur. Planda öngörülen yatırım hacmine ve sektörel bileşime varabilmek için toplam iç tasarrufların yılda ortalama yüzde 13.6, kamu tasarruflarının yüzde 18.9, özel tasarrufların yüzde 8.5 arttırılması planlanmıştır.
25. Planın "Yatırım-Tasarruf Dengesine" göre planın ilk üç yılında toplam yurt içi tasarrufların yılda ortalama yüzde 13.9, Kamu tasarruflarının yüzde 22.0 ve özel tasarrufların yılda yüzde 6.6 oranlarında arttırılması öngörülmüştür. Plânın 5 yıllık dönemi için öngörülen ortalama artış değerlerine göre, özel tasarruf artışlarının ise azalması planlanmıştır. (Üçüncü Plan sayfa 172. Tablo 105)
26. Üçüncü Planın ilk üç uygulama yılı sonuçlarına göre toplam yurt içi tasarruflar, özel tasarruflar ve kamu tasarrufları planda öngörülenden daha düşük gerçekleşmiştir. (Tablo 6)'da planda öngörülen tasarruf hedefleri ve artış oranları ile gerçekleşme oranları karşılaştırmalı olarak verilmiştir.
27. (Tablo 6)'dan izlenebildiği gibi, özel kesim için öngörülen yıllık ortalama tasarruf artışına ulaşılmış, hatta marjinal tasarruf artış oranı öngörülen hedefi aşmıştır. Buna karşılık, Kamu tasarrufları için hedef alınan yıllık ortalama artış oranında önemli ölçüde geri kalınmış yılda ortalama yüzde 22 düzeyinde tasarruf artışı planlanmasına karşılık, ancak yüzde 12 düzeyinde bir artış gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6 : Tasarruf Hedefleri ve Gerçekleşme (1973-1975) (1971 Fiyatları) (% Olarak)

Tasarruflar	Üç Yıllık Dönem İçin Öngörülen Artış	Üç Yıllık Dönemde Gerçekleşen Artış	Marjinal Artış	
			Planlanan	Gerçekleşen
1. Kamu Tasarrufu	% 22.0	% 12.0	% 28.1	% 16.1
2. Özel Tasarruf	% 6.6	% 6.5	% 9.3	% 10.4
3. Toplam İç Tasarruf	% 13.9	% 9.0	% 37.4	% 26.6

Kaynak : Üçüncü Plan Tablo 105 ve 1976 Yılı Programı

28. Kamu tasarruflarında gözlenen geri kalmalar, bir yandan toplam yurt içi tasarrufların istenilen ölçüde artmasına imkan vermemiş, dolayısıyla planda öngörülen marjinal tasarruf artışına ulaşılmasını engellemiştir. Toplam yurt içi tasarrufların yılda ortalama yüzde 13.9 oranında artması programlanmış iken gerçekleşme yüzde 9 seviyesinde kalmış ve marjinal toplam yurt içi tasarruf artışı yüzde 37.4 olarak planlanmış olmasına rağmen, gerçekleşme, yüzde 26.6 düzeyinde kalmıştır.
29. Toplam yurt içi tasarruflarla ilgili olarak planlanan ve gerçekleşen değerlerin karşılaştırılması (Tablo 7)'de gösterilmiştir. Bu gelişmeler, kamu tüketiminin planlanandan daha yüksek oranda arttığını, buna karşılık öngörülen kamu gelirlerine ulaşamadığını göstermekte, özel kesim tüketim harcamalarının planda öngörülen artış oranlarından daha düşük düzeyde gerçekleştiğini belirtmektedir.

Tablo 7 : Yurt İçi Tasarruflar

(1971 Fiyatları ile)
(Milyon TL.)

Tasarruflar	İlk Oc Yıl İçin Planlanan Tasarruf	İlk Oc Yılda Gerçekleşen Tasarruf	Gerçekleşme Oranı
1. Kamu Tasarrufu	13.435	7.302	% 54.3
2. Özel Tasarruf	4.443	4.687	%105.5
3. Toplam Tasarruf	17.878	11.989	% 67.1

Kaynak : Üçüncü Beş Yıllık Plan Tablo 105 ve 1976 Programı.

30. (Tablo 6 ve Tablo 7)'de yer alan sonuçların müştereken değerlendirilmesi, ekonomide yurt içi tasarruf sorununun kamu kesiminden ileri geldiğini ve bu güçlüğün giderilmesini teminen Kamu Gelir Hedeflerine ulaşmak bakımından planda öngörülen tedbirlerin uygulanmasını zorunluluğunu ortaya koymuştur.

Yatırımlar

31. Üçüncü plan dönemi için öngörülen ve ilk üç yıllık uygulama döneminde gerçekleştirilmesi programlanan toplam sabit sermaye yatırımlarının yaklaşık yüzde 98'i gerçekleştirilmiştir.
32. Planlanan yatırımların kamu ve özel kesim itibarıyla değerlendirilmesi yapıldığında kamu yatırımlarının önemli ölçüde plan hedefinin gerisinde kaldığı buna karşılık özel yatırımların plan hedefini aştığı görülmektedir.

33. İlk üç yıllık uygulama sonuçlarına göre, özel ve kamu yatırımları ile toplam sabit sermaye yatırımlarının gerçekleşme değerleri ve plan değerleri karşılaştırması (Tablo 8)'de verilmektedir. Özel kesim yatırımları plandan 10.2 milyar daha fazla gerçekleşmiş, kamu kesimi yatırımları ise 13.3 milyar geri kalmış ve toplam sabit sermaye yatırımlarındaki geri kalma sadece 3 milyar düzeyinde olmuştur.

Tablo 8 : Sabit Sermaye Yatırımları Planlanan ve Gerçekleşen Değerler

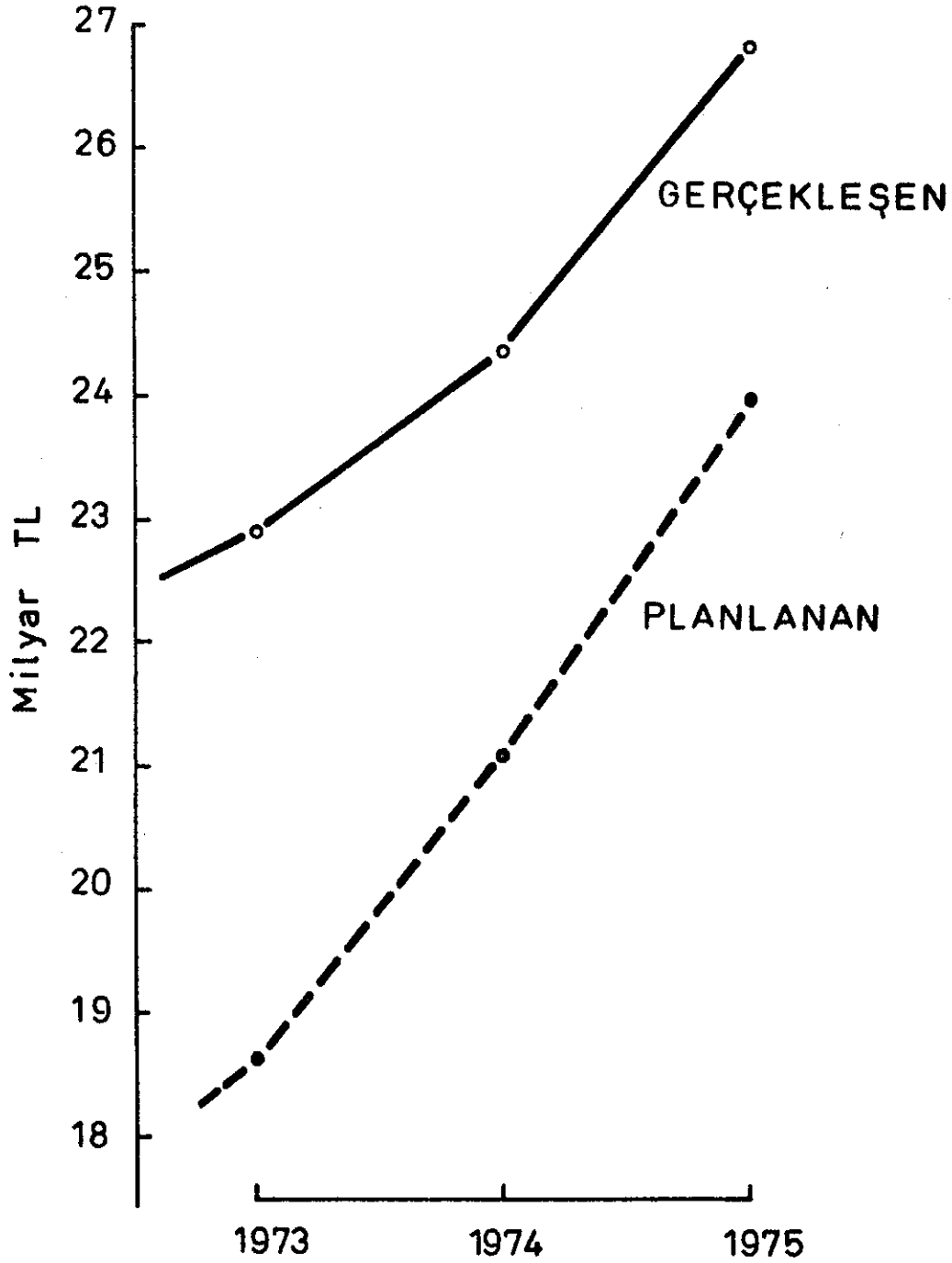
(1971 Fiyatları ile)
(Milyon TL.)

KESİMLER	Planlanan Sabit Yatırımlar	Gerçekleşen Sabit Yatırımlar	Fark	Gerçekleşme Oranı
1. Özel Kesim	63.760	73.979	+10.219	%116.3
2. Kamu Kesimi	84.950	71.635	-13.315	% 84.3
3. Toplam Yatırım	148.710	145.614	- 3.096	% 97.9

Kaynak : Üçüncü Beş Yıllık Plan Tablo 105 ve 1976 Programı

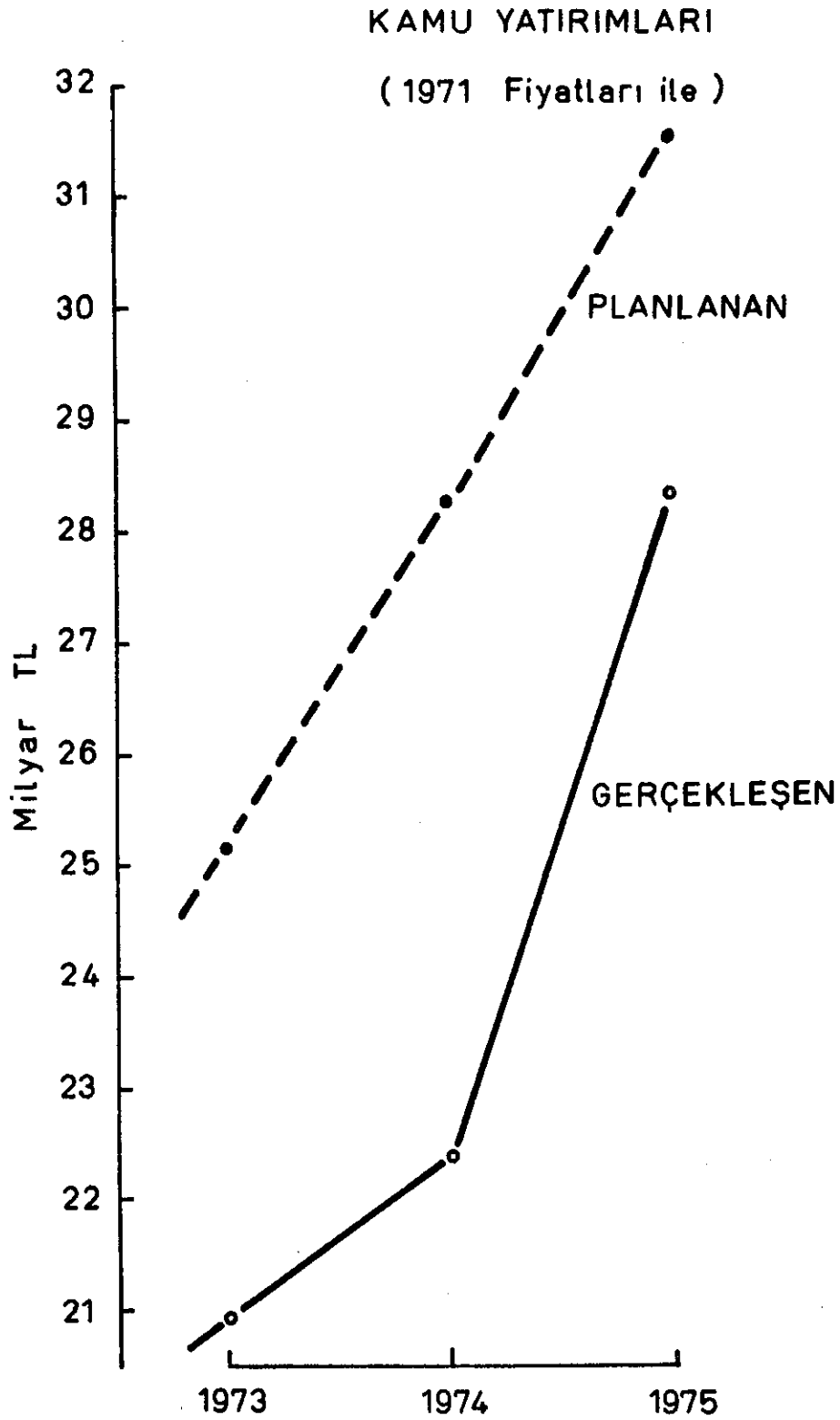
34. Üçüncü Plânın ilk üç yılında, öngörülen sabit sermaye yatırımlarının yüzde 52.9'unun gerçekleştirilmesi hedef alınmış ve bu hedefe ulaşmak için yatırımların yılda ortalama olarak yüzde 13.1 oranında arttırılması planlanmıştır. Uygulama sonuçları, toplam sabit sermaye yatırımlarında yılda ortalama yüzde 12.7 oranında artış sağlandığını ve yatırım hedefinin ilk üç yılda yüzde 51.8'inin gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.
35. Yatırım hedefleri, gerçekleşme değerleri, artış oranları ve plan hedefine ulaşılma oranları özel ve kamu kesimi olarak (Tablo 9)'da gösterilmiştir.
36. Üçüncü Plânın yatırım dengesine göre, kamu kesiminin ilk üç yılda ortalama yüzde 16 artış sağlayarak toplam kamu yatırımının yüzde 53.6'sını gerçekleştirmesi öngörülmüştür. Uygulama sonuçlarına göre, kamu yatırımları yılda ortalama yüzde 11.4 oranında artmış ve Üçüncü Plan için öngörülen hedefin ilk üç yılda ancak yüzde 45.2'sini gerçekleştirmiştir.
37. Özel kesim yatırım dengesine göre, ilk üç yılda özel kesim yatırımlarının yılda ortalama yüzde 10 oranında artarak, özel kesim toplam yatırımlarının yüzde 52'sini gerçekleştirmesi öngörülmüştür. Uygulama sonuçlarına göre, özel kesim yatırımları yılda ortalama yüzde 14.1 oranında artış sağlayarak toplam hedefin yüzde 60.3'ünü ilk üç yılda gerçekleştirmiştir.

ÖZEL KESİM YATIRIMLARI
(1971 Fiyatları ile)

Planlanan :	(18.650)	(21.110)	(24.000)
Gerçekleşen :	(22.901)	(24.377)	(26.701)
% oranı	122.8	115.5	111.3

Şekil . 2

Planlanan :	(25.180)	(28.240)	(31.530)
Gerçekleşen :	(20.979)	(22.393)	(28.263)
% oranı :	83.3	79.3	89.6

Şekil . 3

Tablo 9 : Sabit Sermaye Yatırımlarındaki Gerçekleşme ve Plan Değerlemesi

(1971 Fiyatları ile)
(% Olarak)

Kesimler	Üç Yıllık Plan Yatırımı Hedef Oranı	Üç Yıllık Gerçekleşme Oranı	Gerçekleşme Farkı	Plan Üç Yıllık Ortalama Artış Oranı	Üç Yıllık Gerçekleşen Artış Oranı
1.Kamu Yatırımı	53.6	45.2	- 8.4	16.0	11.4
2.Özel Yatırım	52.0	60.3	+ 8.3	10.0	14.1
Toplam Yatırım	52.9	51.8	- 1.1	13.1	12.7

Kaynak : Üçüncü Bes Yıllık Plan Tablo 105 ve 1976 Programı

38. Planlanan yatırımların yüzde 98'i gerçekleştirilmiş olmasına rağmen sektörel dağılım incelendiğinde planda öngörülen bileşime ulaşamadığı görülmektedir. Bazı sektörlerde planlanan hedefler önemli ölçülerde aşılrken, yapısal değişimi sağlayacak sektörlerde geri kalmıştır. (Tablo 10)

Tablo 10 Planlanan ve Gerçekleşen Yatırımların Sektörel Dağılımı

(1971 Fiyatları ile)
(Milyon TL.)

Sektör	Planlanan	Gerçekleşen	Gerçekleşme Oranı
1. Tarım	17.465	16.740	% 95.8
2. Madencilik	8.604	4.561	% 53.0
3. İmalat	46.428	43.726	% 94.2
4. Enerji	12.662	10.176	% 80.4
5. Ulaştırma	21.434	29.260	%136.5
6. Turizm	2.382	1.873	% 78.6
7. Konut	23.778	23.474	% 98.7
8. Eğitim	7.378	5.487	% 74.4
9. Sağlık	2.103	1.598	% 76.0
10. Diğer Hizmetler	6.876	8.719	%126.8
Toplam	148.710	145.614	% 97.9

Kaynak : OBYP ve 1976 Programı.

39. Ulaştırma sektörü ve diğer hizmetler sektörlerinde sabit sermaye yatırımları planlanan hedeflerin çok üzerinde gerçekleşmesine karşılık, Madencilik, İmalat ve Enerji sektörlerinde geri kalmalarla karşılaşmıştır.

40. Üçüncü planın geri kalan döneminde yapılacak yatırım programlarının düzenlenmesinde, söz konusu sapmaların giderilebilmesi için gerekli tedbirlerin alınması plan hedeflerine ulaşmaya imkan verecek durumdadır.

Tüketim Harcamaları

41. Üçüncü Plan döneminin ilk üç yıllık uygulamadaki tüketim dengesi (Tablo 11)de verilmektedir.
42. İlk üç yıllık uygulama döneminde, plânda öngörülen tüketim artış oranı muhafaza edilmiştir. Ancak, kesimler itibariyle değerlemeler yapıldığında, kamu tüketiminin plan hedefini aştığı özel tüketimin ise plan hedefinin altında kaldığı görülmektedir.
43. Tüketim artışının her ne kadar planda öngörülen düzeylerde tutulması sağlanmış ise de, GSMH artışları plan hedefinin gerisinde kaldığından bu durum, tasarruflarda beklenen artışlara ulaşmaya imkan vermemiştir. Öte yandan kamu tüketiminin plan hedefini aşması tasarruf artışını etkileyen diğer olumsuz faktörlerden biri olmuştur.
44. Planlanan tüketim büyüklüklerinin 1972 yılı gerçekleşmelerine göre düzeltilmiş değerleri esas alınarak tüketim dengesi incelendiği zaman, üç yıllık dönemde muntazam bir tüketim gelişmesi olmadığı görülmektedir.

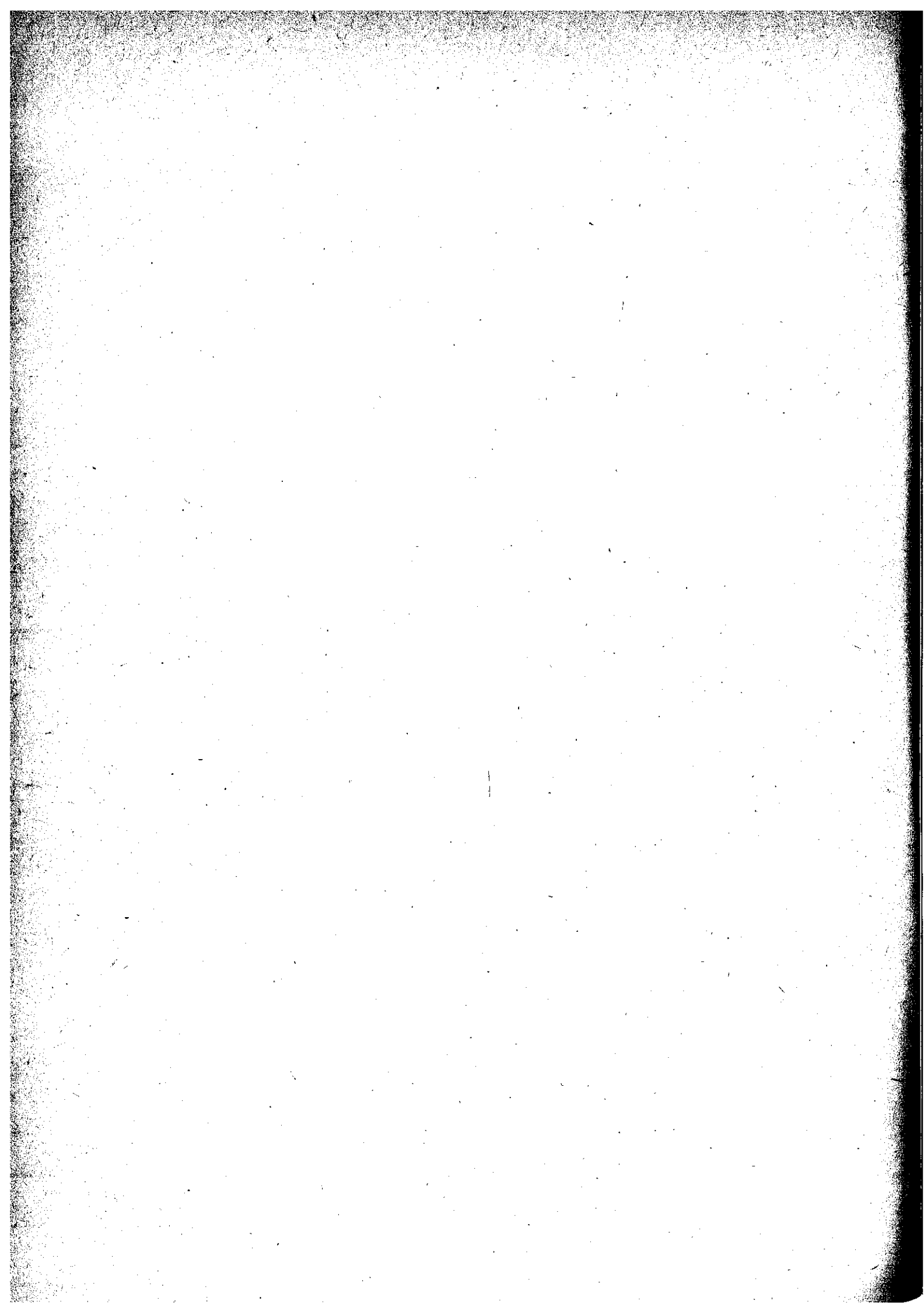
Tablo 11 : Üçüncü Plan Tüketim Dengesi (1971 Fiyatları ile)
(Milyon TL.)

	1973	1974	1975	Planlanan Yıllık Ortalama Artış	Gerçekleşen Yıllık Ortalama Artış
I. TÜKETİM:					
1.Özel Tüketim	143.095	159.944	168.454	% 5.9	% 5.7
2.Kamu Tüketimi	24.743	27.322	30.662	% 8.0	% 9.6
3.Toplam Tüketim	167.838	187.266	199.116	% 6.3	% 6.3
II. TÜKETİM/GSMH:					
1.Özel Tüketim	%65.6	%68.2	%66.9		
2.Kamu Tüketimi	%11.3	%11.6	%12.2		
3.Toplam Tüketim	%76.9	%79.8	%89.1		
III. TÜKETİM ARTIŞLARI:					
1.Özel Tüketim	%0.2	%11.8	%5.3		
2.Kamu Tüketimi	%6.2	%10.4	%12.2		
3.Toplam Tüketim	%1.0	%11.6	%6.3		

45. (Tablo 11)'den izlendiği gibi, 1973 yılında özel tüketim hiç bir artış göstermemiş buna karşılık Kamu Tüketimi yüzde 6.2 oranında artarak toplam tüketim artışını yüzde 1 düzeyinde gerçekleştirmiştir. 1974 yılı uygulamasında ise, tüketim harcamaları son derece önemli bir artış göstermiştir. 1974 yılında özel tüketim ilk defa kamu tüketimi artış hızını aşan bir oranda olmak üzere yüzde 11.8 düzeyinde artmıştır. 1975 yılında ise özel tüketim yine makul bir gelişme göstermiştir.

BÖLÜM II

1975 YILI PROGRAMININ VE UYGULAMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

BÜLÖM II

1975 YILI PROGRAMININ VE UYGULAMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Genel Açıklamalar

46. 1975 Yılı Programının hazırlıkları sırasında, ekonomiyi etkisi altında tutan, gerek iç ekonomide oluşan, gerekse dünya ekonomilerinde gözlenen gelişmeler, yıl içindeki uygulama sırasında tahmin edilen ölçeklerde sorun olarak ortaya çıkmış ve çözüme ulaştırılamayan bu sorunlar 1975 Yılı Program hedeflerinde büyük sapmalar meydana getirmiştir.
47. Yatırımlardaki geri kalmalar, Tasarruf Açığı, Dış Ticaret Açığı, sanayi gelirinin istenilen ölçüde arttırılamaması, ihracat tıkanıklığı, gereksiz biçimde genişleyen ithalat hacmi, giderek azalan işçi döviz girişleri, parasal göstergelerdeki aşırı genişlemeler, fiyatlar genel seviyesindeki kontrolü güç aşırı ve hızlı artışlar, yatırım projelerini kısıtlayan mali ve/veya idari güçlükler, 1975 Yılı Program hedef ve dengelerinin tesbiti sırasında karşılaşılan temel sorunlar olarak belirmiştir.
48. Bütün bu güçlüklerle rağmen, 1975 yılı ekonomik gelişmesi, bütünü içindeki nisbi değerlendirme sonuçlarına göre başarılı bir yıl olma niteliği kazanmıştır.
49. 1975 yılı uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi program sınıflandırılmasındaki esaslara uygun olarak aşağıda verilmektedir.

Büyüme ve Yapısal Değişme

50. 1975 Yılı Programında GSMH'nin yüzde 8 oranında arttırılması hedef alınmıştır. Temmuz sonu tahminlerine göre % 7.4 olarak tespit edilen büyüme hızı, Kasım sonu tahminine göre yüzde 7.9 olarak saptanmıştır.
51. Kalkınma hızı göstergeleri olarak 1975 yılı uygulama sonuçlarının değerlendirilmesinde, öngörülen hedeflere ulaşamadığı anlaşılmaktadır. (Tablo 12)
 1. Sanayi yatırımlarının sabit fiyatlarla yüzde 33.8 oranında arttırılması öngörülmüş olmasına rağmen gerçekleşme yüzde 10.7 gibi çok düşük bir düzeyde kalmıştır.
 2. Sanayi yatırımlarının toplam yatırım içindeki payı yüzde 44.7 olarak programlanmış ancak, gerçekleşme yüzde 38.1 düzeyinde kalmıştır.
 3. Yatırım malları ihracatının toplam ihracat içindeki payı yüzde 3.3 olarak programlanmış, gerçekleşme yüzde 1.4 düzeyinde kalmıştır.

4. Sanayi üretimi, program hedefi düzeyinde gerçekleşmesine rağmen alt bölümler itibariyle önemli sapmalar göstermektedir.
 5. Sabit fiyatlarla yapılan değerlendirme sonuçlarına göre, sektörlerin GSYİH ve GSMH içindeki paylarında 1975 yılında bir değişme sağlanamamıştır.
52. Katma değer büyüme hızları itibariyle 1975 Programında öngörülen hedeflere ulaşılamamıştır. (Tablo 13)

Tablo 13 : Katma Değer Büyüme Hızları (1974-1975) (Sabit Faktör Fiyatları ile Yüzde Artışı Olarak)

	Ortalama Plan Hedefi	1974 Gerçekleşme	1975 Gerçekleşme Tahmini
	(1)	(2)	(3)
1. TARIM	3.7	10.7	8.5
2. SANAYİ	11.2	9.1	7.7
a) İmalat	10.8	7.9	7.0
b) Madencilik	13.4	21.7	9.0
c) Enerji	13.5	11.7	15.2
3. HİZMETLER	7.7	7.8	8.3
4. GSYİH (F.F.)	7.5	8.8	8.2
5. GSMH (P.F.)	7.9	7.4	7.4

Kaynak : DİE Milli Gelir Temmuz 1975 Tahminleri.

Kaynaklar/Harcamalar Dengesi

53. 1975 yılında toplam kaynaklar, programda öngörülen yüzde 8.7 oranını aşarak yüzde 9.8 seviyesinde gerçekleşmiştir. GSMH artışı, program hedefinin gerisinde kalmasına karşılık toplam kaynaklarda görülen ve ortalama plan hedefini aşan bu gelişme, tamamen ithal programına bağlı olarak umulanın çok üstünde gerçekleşen cari işlemler dengesi açığının sonucudur. Dış kaynaklar 1975 yılında yüzde 122.5 gibi çok yüksek oranda gelişme göstermiştir.

Yatırımlar

54. 1975 Yılı Programında yatırımlar için öngörülen artış oranlarına ulaşılamamıştır. (Tablo 14)'de yatırımların 1975 yılında öngörülen artışları ve gerçekleştirmeleri verilmektedir. (Tablo 14)'ün tetkik edilmesi gerçekleştirmelerin önemli sapmalar gösterdiğini ortaya koymaktadır.
55. Toplam yatırımlar incelendiği zaman, stok değişimlerinin program dengelerinde sürekli şekilde ihmal edildiği görülmektedir. Örneğin 1975 Yılı Programında toplam stok değişiminin 1 milyar civarında olacağı bunun 500 milyon lirasının özel kesimde, 500 milyon lirasının ise kamu kesimde olacağı belirtilmesine rağmen, stok değişimleri çok büyük bir artış göstererek 15 milyar liraya yükselmiş ve bu artışın 11 milyar lirası kamu kesiminde 4 milyar lirası özel kesimde teşekkül etmiştir.

Tablo 12 : 1975 Kalkınma Hızı Göstergeleri

(1975 Yılı Fiyatları ile)
(Milyon TL)

	1975 Programı	1974	1975	Yüzde	1974	1975	Yüzde
	Hedefi	Gerçekleşme	Gerçekleşme	Değişimi	(Kasım 1975 Tahmini)	Değişimi	
	%	Milyon TL.	Milyon TL.		Milyon TL.	Milyon TL.	
1. GSMH (P.F.)	8.0	501.300	538.395	7.4	486.279	524.696	7.9
2. GSYİH(F.F.)	7.5	436.715	472.524	8.2	440.717	474.653	7.7
3. Sanayi Geliri GSYİH a/	0.9	% 21.7	% 21.6	- 0.1	% 21.1	% 20.2	- 4.3
4. Sanayi Üretimi	13.1	289.756	327.844	13.1	281.073	319.502	13.6
a) Madencilik	15.6	13.461	14.025	4.2	13.057	13.668	4.6
b) İmalat Sanayii	12.9	270.595	307.397	13.6	262.486	299.575	14.1
c) Enerji	16.0	5.700	6.422	12.6	5.530	6.259	13.2
5. Sanayi Yatırımları	33.8	34.945	38.695	10.7	34.945	38.695	10.7
6. Sanayi Yat./Toplam Yat.	44.7	40.4	38.1	-	40.4	38.1	-
7. Yatırım Mal. Sına. İhr.	3.3	1.5	1.4	-	1.5	1.4	-
Toplam İhracat							

a/ Oransal paydaki değişimler

Tablo 14 : Yatırımların Gerçekleşmesi
(1974-1975)

(1975 Fiyatları ile)
(Milyon TL.)

	Mutlak Değerler		Yüzde İlişkiler		
	1974 Gerçekleşme	1975 Tahmini	Yüzde Artış	1975 Program Hedefi	Fark
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
I. TOPLAM YATIRIM	99.972	116.435	16.5	24.4	- 7.9
A) Özel Kesim	47.319	53.825	13.7	19.5	- 5.8
B) Kamu Kesimi	52.653	62.610	18.9	28.2	- 9.3
II. SABİT YATIRIM	86.374	101.435	17.4	30.3	-12.9
A) Özel Kesim	45.404	49.825	9.7	23.9	-14.2
B) Kamu Kesimi	40.970	51.610	25.9	37.4	-11.5
III. STOK DEĞİŞİMİ	13.598	15.000			
A) Özel Kesim	1.915	4.000			
B) Kamu Kesimi	11.683	11.000			
IV. SABİT YATIRIM ORANI					
A) Özel Kesim	% 52.6	% 49.1			
B) Kamu Kesimi	% 47.4	% 40.9			

Kaynak : 1975 Programı Tablo 53 ve 1976 Programı

56. 1975 yılı programının, kaynaklar harcamalar dengesi ile tespit edilen hedefler (1975 Yılı Programı Sayfa 103 Tablo 53) ile 1976 yılında tespit edilen Kaynak-Harcama gerçekleşmesi karşılaştırıldığı zaman stok değişimelerindeki çok önemli değişikliklerin ikmal edildiği ve bu yaklaşımın özellikle, 1974 ve 1975 yıllarında önemli hatalar taşıdığı görülecektir. Bu gelişmenin izlenmesi amacıyla, 1975 yılı programında tespit edilen gerçekleşme değerleri karşılaştırmalı olarak (Tablo 15)'de verilmiştir.
57. Yatırımlar konusunda 1975 Yılı Program değerlerinin sağlıklı biçimde yorumlanabilmesi bakımından, 1975 Yılı Programında cari fiyatlarla tespit edilen yatırım hedefleri ile gerçekleşen yatırımların mukayesesi gerekmektedir.
58. 1975 yılı yatırımları içinde özel kesim programlanan yatırım hedefinin yüzde 99.7 düzeyinde gerçekleştirilmiş ancak, programın öngördüğü yatırım bileşimi sağlanamamıştır. Özel kesimin 1975 Yılı Programına göre önemli ölçüde geri kaldığı sektörler, Madencilik, İmalat ve Diğer Hizmet Sektörleridir.

59. Özel kesim Madencilik yatırımları yüzde 60, imalat yatırımları yüzde 76.9 sağlık yatırımları yüzde 75, diğer hizmetler yatırımları yüzde 42.2 oranında gerçekleşirken, özel kesim enerji yatırımları yüzde 125, ulaştırma yatırımları yüzde 145.7, konut yatırımları yüzde 119.7 düzeyinde gerçekleşmiştir.

60. Kamu kesimi yatırımlarında program hedefine göre gerçekleşme yüzde 96.2 oranında olmuştur.

Tablo 15 : Kaynaklar ve Harcamalar (1975 Fiyatları ile)
(Milyon TL.)

	1975 Program Hedefi	1974 Gerçekleşmesi	1975 Gerçekleşme Tahmini	Değişme
1-) GSMH	% 8.0	501.300	538.395	% 7.4
2-) Dış Kaynak		10.605	23.600	
3-) Toplam Kaynaklar	% 8.7	511.905	561.995	% 9.8
4-) Sabit Sermaye Yatırımları	%30.3	86.374	101.435	% 17.4
- Kamu	%37.4	40.970	51.610	% 25.9
- Özel	%23.9	45.404	49.825	% 9.7
5-) Stok Değişmesi	%- 77.7	13.598	15.000	% 10.3
- Kamu	%- 67.6	11.683	11.000	%- 5.3
- Özel	%- 83.3	1.915	4.000	%108.8
6-) Toplam Yatırımlar	% 24.4	99.972	116.435	% 16.5
- Kamu	% 28.2	52.653	62.610	% 18.9
- Özel	% 19.5	47.319	53.825	% 13.7
7-) Toplum Tüketim	% 5.0	411.933	445.560	% 8.2
- Kamu	% 18.6	57.485	65.000	% 13.1
- Özel	% 2.8	354.448	380.560	% 7.4

Kaynak : 1975 Yılı Programı Tablo 53 ve 1976 Programı

Tablo 16 : 1975 Yatırım Hedefleri ve Gerçekleşmeler (Cari Fiyatlarla)
(Sabit Sermaye) (Milyon TL.)

SEKTÖRLER	1975 Program Hedefi			1975 Gerçekleşme Tahmini			Gerçekleşme Oranı(%)		
	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu	Toplam
1.Tarım	6.000	5.288	11.288	5.448	4.766	10.214	90.8	90.1	90.5
2.Madencilik	500	3.601	4.101	300	2.775	3.075	60.0	85.4	75.0
3.İmalat	21.800	12.930	34.730	16.782	12.117	28.899	76.9	93.7	83.2
4.Enerji	200	7.036	7.236	250	6.471	6.721	125.0	92.0	92.9
5.Ulaştırma	5.500	12.746	18.246	8.015	13.180	21.195	145.7	103.4	116.2
6.Turizm	775	503	1.278	682	474	1.156	88.0	94.2	90.5
7.Konut	14.000	700	14.700	16.751	863	17.614	119.7	123.3	119.8
8.Eğitim	75	4.596	4.671	100	4.485	4.585	133.3	97.6	98.2
9.Sağlık	100	1.055	1.155	75	1.110	1.185	75.0	112.3	102.6
10.Diğer Hizmetler	1.000	5.238	6.238	1.422	5.369	6.791	42.2	102.5	108.9
TOPLAM	50.000	53.692	103.692	49.825	51.610	101.435	99.7	96.2	97.8
Yüzde Dağılım	48.2	51.8	100.0	49.1	50.9	100.0			

Kaynak : 1975 Programı Tablo 67 ve 1976 Programı

Tüketim Harcamaları

61. 1975 Yılı Programının tüketim artışları ile tüketim hedeflerinin gerçekçi tespit edilmediği, yıl içi uygulamasında tüketim harcamalarının program hedeflerinden farklı olarak gerçekleşeceği, TOSİAD'ın 1975 yılı program ve bütçesi hakkında görüşlerine yer verdiği raporda belirtilmiştir. (1975 Yılı Programı ve 1975 yılı bütçesi üzerine görüş ve öneriler. TOSİAD Yayını No: T/75.1.19 1975 Ocak Sayfa 17)
62. Nitekim 1975 yılı tüketim harcamaları program hedeflerinden önemli sapmalar göstermiştir. (Tablo 17)'de 1975 yılı programında öngörülen tüketim artışları ile gerçekleşen artışlar oransal olarak gösterilmiştir. Özel tüketimin sabit fiyatlarla artışı program hedefinin yaklaşık üç katı kadar daha yüksek oranda gerçekleşirken kamu tüketimi yaklaşık üçte bir daha düşük gerçekleşmiştir.

Tablo 17 : Tüketim Artışları

(Yüzde Olarak)

TOKETİM	Sabit Fiyatlarla		Gerçekleşme	
	1975 Program Hedefi	TOSİAD Tahmini	Sabit Fiyatlarla	Cari Fiyatlarla
1) Özel Tüketim	2.8	4.8	8.2	24.5
2) Kamu Tüketimi	18.6	14.7	13.1	38.3
TOPLAM TOKETİM	5.0	6.3	8.2	26.3

Kaynak : 1975 Programı Tablo 53
TOSİAD Raporu ve 1976 Programı

Tasarruflar

63. 1975 Yılı Programında karşılaşılan en önemli darboğazlardan birisi tasarruf sorunu olarak belirmiş idi. Bu soruna TOSİAD'ın raporunda önemle yer verilmiş ve tasarruf darboğazının giderilmesi için öneriler geliştirilmiş idi.
64. 1975 Yılı Programında toplam yurt içi tasarrufların yüzde 20.7 oranında, ve marjinal yurtiçi tasarrufların yüzde 49.0 oranında artması öngörülmüş ve yatırım programları bu hedeflere göre tespit edilmiştir.
65. 1975 yılında ortalama yurtiçi tasarruf oranı yüzde 21.1 olarak öngörülmüştür. Buna göre özel kesim ortalama tasarruf oranı yüzde 15.3, kamu kesimi ortalama tasarruf oranı ise yüzde 42 gibi çok yüksek düzeyde tutulmuştur. Bu hedeflere göre, 1975 yılı programında özel kesim marjinal tasarruf oranı yüzde 43.4, ve kamu kesimi marjinal tasarruf oranının yüzde 49'a ulaşması amaçlanmıştır.
66. (Tablo 18)'in tetkiki tasarruflar konusunda son derece ilginç sonuçları ortaya koymaktadır. Örneğin, 1975 yılında Marjinal tasarruf oranlarının önemli ölçüde altında gerçekleşmiştir.
67. Marjinal toplam yurt içi tasarruf artışı yüzde 49 gibi ortalama plan hedefini (% 38)'de aşan bir seviyede programlanmış olmasına rağmen gerçekleşme yüzde 9.3 gibi çok düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir

68. Yurtiçi tasarruflarda öngörülen hedeflere ulaşılammamasına rağmen yatırımlarda izlenen gelişmeler büyük ölçüde yurtdışı tasarruflarla karşılanmıştır. 1975 yılı yatırımlarının yüzde 20.3'ü dış tasarruflarla gerçekleştirilmiştir.

69. 1974 yılında olduğu gibi 1975 yılında da tasarruflar konusunda ciddi güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu güçlüklerin 1976 ve 1977 yıllarında da giderilebilmesi imkanları çok sınırlı görülmektedir. Bu güçlük, Üçüncü Plan döneminin yatırım programlarının sağlıklı kaynaklardan finanse edilmesi imkanının bulunmadığını göstermektedir.

Tablo 18 : Tasarruf Hedef ve Gerçekleşmeleri (Yüzde Olarak)

TASARRUFLAR	1975 Program Hedefi	1975 Gerçekleşme Oranı	Fark
I. ORTALAMA			
A) Kamu	42.0	41.1	- 0.9
B) Özel	15.3	11.1	- 4.2
C) Toplam	21.1	17.2	- 3.9
II. MARJİNAL			
A) Kamu	53.1	18.4	- 34.7
B) Özel	43.4	6.3	- 37.1
C) Toplam	49.0	9.3	- 39.7

Kaynak : 1975 Programı Tablo 52-54
1976 Programı

Fiyatlar

70. Türk ekonomisinin içinde bulunduğu tasarruf sorunu, 1970'li yıllarda başlayan ve kontrol imkanı bulunmayan aşırı ve hızlı fiyat artışlarından büyük ölçüde etkilenmiş ve enflasyon oranlarının yüksekliği, program hedeflerine ulaşmayı sınırlayan ciddi bir güçlük olmuştur.

71. 1975 Yılı Program dönemi içindeki önemli gelişme, fiyat artışlarında (ekonomik olmayan tedbirlere de dayansa) ortaya çıkan yavaşlamadır. Ancak, planın geri kalan iki uygulama yılında fiyat artışlarının kontrol altında tutulması sağlanamaz ise planın, yatırım, üretim, dış ticaret, hedeflerine ulaşmak imkanı çok sınırlı kalacaktır.

